

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента кандидата педагогічних наук, доцента

Ноздрової Оксани Павлівни

про дисертаційне дослідження

**Гуданич Наталії Миколаївни з теми «Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій»
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
на здобуття наукового ступеня доктора філософії**

Ступінь актуальності досліджуваної теми.

Феноменологія пізнавальної ініціативності в усій палітрі її різнопроекційності віддзеркалює синтез чуттєвого сприйняття, теоретичного мислення і безпосередньої праксеології педагогічної діяльності. Складність й багатовимірність обраного концентром дослідницької уваги концепта посилюється його здатністю трансформуватись та набувати різних характеристик на кожному життєвому кроці людини. Пізнавальні інтенції майбутніх фахівців освіти вирізняються здатністю набувати чіткої виформованості у площині виконання різних предметно-практичних дій у навчальному середовищі університету – експериментування, конструювання, вирішення дослідницьких завдань, прогнозування, методологування. Проте, лише в процесі професійної підготовки пізнання набуває чіткого оформлення в особливій, властивій лише людини пізнавальній ініціативності.

Сучасний цифровий ресурс освітньої системи актуалізує нові пошуки та звернення до параметрів розвитку пізнавальної ініціативності освітян, адже переорієнтація освітньої моделі з директивно-репродуктивної на креативно-автономну стимулює когнітивно-інтелектуальну напруженість студентства, його мисленнєвий потенціал. Отже, сучасний погляд на проблему розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів резонує із інноваційними напрямками інформаційно-комунікаційної підтримки освітніх зусиль. Відтак, намагання Наталії Гуданич вияскравити проблематику розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів, надати системі професійної підготовки в університеті цифрової «забарвленості» свідчить про цілком виправдану актуальність і своєчасність.

Актуальність дослідження підсилюється кореляцією із магістральною науковою тематикою кафедри педагогіки «Концептуальні засади особистісного та професійного зростання фахівця в умовах глобалізації освітньо-наукового простору» (реєстраційний номер № 0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Найсуттєвіші наукові результати, що містить дисертація

Уперше науково обґрунтовано педагогічні умови розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій (інтенсифікація позитивної мотивації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на прояв вольової активності у процесі пізнання; забезпечення педагогічного супроводу індивідуальної траєкторії розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; організація цифрового освітнього середовища у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти); визначено сутність феномену «пізнавальна ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», його структурні компоненти (когнітивний, мотиваційний, вольовий, діяльнісний, рефлексивний); схарактеризовано критерії (змістовно-фаховий, професійно-орієнтаційний, поведінково-регулятивний, інструментально-практичний, оцінно-аналітичний), показники (володіння інформацією про професійну діяльність, її компоненти та способи її здійснення; знання засобів оптимізації пізнавальної активності за рахунок невикористаних раніше резервів креативного потенціалу; наявність настанови до професійної діяльності, бажання та готовність діяти в ситуаціях невизначеності; готовність проявляти ініціативу в освітній діяльності спрямованій на підвищення професійної компетентності; наявність вольових зусиль, здатності до пошукової активності спрямованої на самостійність у професійній діяльності; здатність до самодисципліни та самоорганізації пізнавальної діяльності; уміння постановки та формулювання проблеми, здатності до креативного її вирішення та визначення найбільш ефективних засобів розв'язання професійних завдань в залежності від конкретних умов; уміння використовувати методи інформаційного пошуку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; здатність застосовувати особистісний досвід у нових обставинах, що сприяє творчому підходу до розв'язання професійних завдань; оцінка якості виконуваної навчально-пізнавальної діяльності у вигляді аналізу та самоаналізу, здатність до переосмислення набутих професійних знань і умінь із метою їх удосконалення) та рівні розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (самостійно-продуктивний; активно-компенсаторний; зацікавлено-репродуктивний; залежно-адаптивний). Розроблено модель розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій (мета, структура пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, педагогічні умови, етапи, форми і методи роботи та результат).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Даючи оцінку ступеню обґрунтованості наукових положень висновків і рекомендацій, викладених у змісті дисертації, маємо вагомі аргументи щодо

визначення їх як таких, що відповідають чинним вимогам використаного здобувачем комплексу актуальних теоретико-методологічних підходів, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження згідно поставлених завдань і логіки наукових розвідок.

Варто наголосити, що дисертаційне дослідження Наталії Гуданич характеризується чіткою структурованістю, логічністю, цілісністю та системним підходом до вирішення визначених проблем і виконання поставлених завдань. Чіткість визначення наукового апарату дозволяє системно уявити стратегію вивчення обраної наукової проблеми, її теоретичні й експериментальні першооснови.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертанткою, і загалом не викликає сумнівів.

Мета дисертаційної роботи сформульована комплексно. Наукові положення, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, переконливими, взаємозв'язаними й взаємозумовленими. Вони характеризуються високим рівнем методологічного обґрунтування, наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети наукового пошуку. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження та його висновків зумовлені чітко визначеною методологічною стратегією здійснення міждисциплінарного психолого-педагогічного дослідження й обґрунтованими теоретико-методологічними та методичними положеннями. Для виконання завдань дослідницького пошуку дисертанткою було використано оптимальний і достатній комплекс методів наукового пізнання

Значення для науки і практики одержаних дисертанткою результатів

Проведений аналіз наукового дослідження Наталії Гуданич засвідчує його відповідність вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових робіт. Авторкою переконливо обґрунтовано вибір теми, конкретно та чітко сформульовано об'єкт і предмет дослідження, визначено його мету та завдання, окреслено комплекс науково-педагогічних методів та вмотивовано теоретико-методологічні засади дослідження. Предмет дослідження логічно пов'язаний з об'єктом і метою, відповідно до якої сформульовані завдання дослідної роботи, для розв'язання яких використано систему теоретичних, емпіричних та статистичних методів. Позитивним є те, що вони добиралися здобувачкою відповідно до конкретного етапу наукового пошуку в послідовності, заданій програмою дослідження.

Привертає увагу ґрунтовність та концептуальність дисертаційної роботи, окремі тези якої спираються на відповідні методи дослідження.

На основі узагальнення результатів наукового пошуку, здійсненого Наталією Гуданич, вивчення рукопису дисертації та анотації, а також опублікованих наукових і науково-методичних праць ми доходимо висновку,

що особистий науковий доробок дисертантки можна кваліфікувати як вагомий внесок у розвиток педагогічної науки та освітньої практики.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертації є методологічно обґрунтованою й логічною. Дисертація і анотація написані й оформлені згідно з нормативними вимогами. Стиль викладу й аналізу проміжних і кінцевих результатів дослідження, наукових положень і висновків є обґрунтованим на теоретичному і методологічному рівнях.

У вступі чітко сформульовані суперечності, що увиразнюють актуальність досліджуваної проблеми, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, методологічно правильно сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито його концептуальні положення та наукову новизну, охарактеризовано методи дослідницького пошуку та практичне значення одержаних результатів. Відображено інформаційні відомості про апробацію, впровадження результатів дослідження, публікації; конкретизовано особистий внесок у працях, написаних у співавторстві.

Фактологічно насиченим, опертим на значну кількість першоджерел, є **перший розділ** дисертації, в якому Наталія Миколаївна висвітлює теоретичні підвалини проблеми розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів, опрацьовує методологію та генезу феномена, закладаючи фундамент для авторського розуміння сутності концепта та його галузевої варіативності.

За результатами теоретизування (абстрагування, синтетизації, систематизації та узагальнення) пізнавальну ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти позиціоновано інтегративною якістю особистості, яка проявляється через активні та вольові дії, спрямовані на задоволення стійкої потреби та здатності під час освітньої діяльності самостійно здобувати знання, досліджувати нове й розширювати власний досвід, виявляти інтенційно-згенеровану готовність до розв'язання педагогічних завдань, уміння визначати та коригувати цілі власної діяльності, що є визначальним чинником їхньої подальшої професійної самореалізації у сфері дошкільної освіти.

Логічним продовженням аналітики щодо параметрії розвитку пізнавальної ініціативності студентів став цілком виправданий стратегічно та доведений шляхом джерельної підтримки висновок про значущість інформаційно-комунікаційних технологій для досліджуваного процесу.

Інформаційно-комунікаційні технології дисертантка представляє як засіб розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, визначаємо як сукупність цифрових інструментів, методів та ресурсів, інтегрованих у освітній процес, що створюють умови для самостійного здобуття й опрацювання знань, активізують пошукову діяльність студентів, сприяють формуванню навичок критичного мислення, креативності, рефлексії, розвитку вольових якостей і здатності до прийняття самостійних рішень у професійній сфері. При цьому цифрове освітнє

середовище розглядається Наталею Миколаївною як цілісна система спеціально зорганізованих професійно-педагогічних і технологічних умов, що забезпечують здатність майбутніх вихователів ЗДО до оперативної орієнтації як користувачів у цифровому просторі, надає ресурсної підтримки у швидкому пошуку необхідних цифрових сервісів, дидактичних платформ, інформаційно-комунікаційних систем, диференційованих за цільовим призначенням.

Розгортаючи думку про роль інформаційно-комунікаційних ресурсів, авторка доводить, що цифрове освітнє середовище, зконструйоване за принципами технологічної відкритості, веб-орієнтованості, інформаційної насиченості, дидактичної аргументованості узмістовлює насамперед розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів ЗДО, збагачуючи спектр їх професійних завдань і функцій варіативними ресурсами сучасної цифрової трансформації.

У фокусі **другого розділу** дисертації представлено емпірично-розвідувальну основу та методично-формувальну підтримку педагогічного експерименту. Послідовно викладено логіку організації та проведення експериментального дослідження, представлено результати констатувального і контрольного етапів експерименту.

Концептуальним ядром експериментальної емпірики виступила авторська методика розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Її сутність полягає у реалізації педагогічних умов, які обґрунтовано забезпечують поступовий розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів ЗДО, що відбувається у межах трьох взаємопов'язаних етапів (професійно-особистісний, професійно-діяльнісний, професійно-методичний).

У загальних висновках чітко, конкретно, послідовно та вичерпно подаються як результати теоретичного опрацювання проблеми, так і способи верифікації результатів впровадження авторської методичної програми.

Наданий перелік використаних у ході роботи джерел дозволяє говорити про дослідницьку ерудицію авторки, її здатність до належного наукового аналізу концептуальних положень педагогічних теорій, самостійність умовисновків, автономність у методологуванні, високий рівень наукової культури.

Поглиблює розуміння досліджуваної проблеми, збагачує зміст дисертаційної роботи матеріал, представлений у додатках.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї і напрацювання авторки, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання та використані з метою підкріплення ідей авторки.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Підкреслимо широкий спектр апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях. Проміжні та кінцеві результати дослідження висвітлено у 34 публікаціях авторки, із них: 11 – у фахових виданнях категорії Б з педагогіки (4 одноосібні), 1 колективна монографія, 1 навчальний посібник у співавторстві, 16 – апробаційного характеру (6 одноосібних), 5 додатково відображають результати (2 одноосібні).

В опублікованих працях відображено результати кожного з розділів дисертації. Проведене ознайомлення зі змістом публікацій свідчить про наявність повного висвітлення результатів дисертації. Посилання на публікації відображено в роботі.

Дискусійні питання та зауваження до змісту дисертації

Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження Наталії Миколаївни Гуданич, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо досліджуваної проблеми.

1. Дослідниці вдалося на основі глибокого і різнобічного аналізу джерельної бази виокремити наявні суперечності, що потребують розв'язання. На наш погляд, доцільно було б у роботі назвати чинники (поряд з суперечностями), які негативно впливають на розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, адже це й спрямовує дисертантку на вибір саме такого предмета дослідження.

2. На нашу думку, структура досліджуваного феномену «пізнавальна ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», про яку докладно йдеться в першому розділі дисертації, потребує окремого графічно оформлення щодо різноманіття компонентів у контексті цієї проблематики, оскільки проаналізовано значний обсяг джерел. Це зробило б описовий виклад прозорішим та унаочнило висновок про сутнісні та специфічні ознаки щодо розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

3. У загальних висновках було б бажано більш детально проаналізувати шляхи подальшого вивчення досліджуваної проблеми. Запланувати видання дисертації у вигляді монографії, методичного посібника чи відповідного довідника, в якому більш розгорнуто надати ілюстративний матеріал, який було накопичено під час проведення наукової розвідки та репрезентувати методику розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

4. Робота значно виграла б, якби було систематизовано рекомендації здобувачів вищої освіти щодо оновлення змісту освітньо-професійних програм на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти в контексті посилення ролі пізнавальної ініціативності.

5. Матеріали додатків варто було б збагатити зразками інтерактивних педагогічних технологій, мережевими дискусіями та рольовими іграми, різними видами конференцій, марафонами; практико-орієнтованими завданнями для активізації пізнавальної ініціативності здобувачів вищої освіти у межах роботи студентського наукового гуртка «Розвиток ініціативності: від здобувача вищої освіти до вихователя» (тренінгами, педагогічними квестами тощо) або списком відповідних інформаційних джерел (у тому числі Інтернет-ресурсів) для самостійної роботи здобувачів вищої освіти (комплекс цифрових сервісів та інструментів: цифрових ігрових, мультимедійних та wiki-ресурсу в межах педагогічної практики).

Висловлені зауваження не знижують ані загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, ані дослідницьких зусиль дисертантки.

Загальний висновок

Дисертація з теми «Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій» є актуальним, самостійним науковим дослідженням, що репрезентує комплексне та системне розв'язання начасної проблеми педагогічної теорії та освітньої практики, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – Гуданич Наталія Миколаївна за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

РЕЦЕНЗЕНТ

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Університету Ушинського

